

S. A. Wal

DE ONDERHANDELINGEN VAN
LORD KITCHENER EN LOUIS
BOTHA, ZOOALS DE COM-
MANDANT-GENERAAL LOUIS
BOTHA MIJ DEZE GEBEUR-
TENIS VERTELD HEEFT DOOR
B. OT H. ANICUS. * * * * *

Extract uit de „Nieuwe Rot-
terdamsche Courant”, van
Woensdag 29 Mei 1901, 2e Bl.

(E) Pam. 2
B.O.T

(E)

29436

DE ONDERHANDELINGEN VAN
LORD KITCHENER EN LOUIS
BOTH, ZOOALS DE COM-
MANDANT-GENERAAL LOUIS
BOTH MIJ DEZE GEBEUR-
TENIS VERTELD HEEFT DOOR
B. OT H. ANICUS. * * * * *

Extract uit de „Nieuwe Rot-
terdamsche Courant”, van
Woensdag 29 Mei 1901, 2e Bl.

BOTHA en KITCHENER.

Voor een enkele maal behoeven we ons eens niet te beklagen zoo weinig nieuws van Boerenzijde over den oorlog te ontvangen. Hieronder toch hebben wij het voorrecht onzen lezers een beschrijving te kunnen aanbieden van den loop der vredesonderhandelingen tusschen BOTHA en KITCHENER door een talentvol en scherp opmerker aan Boerenzijde te boek gesteld. Het spreekt van zelf, dat een Hollandsche lezing dier gewichtige episode der laatste maanden tegenover de Engelsche verslagen meer waarde heeft dan enkel die van een interessant dagblad-artikel te zijn. Vooral met het oog op de mogelijkheid, dat de huidige Transvaalsche staatsarchieven te velde verloren gaan, hebben onderstaande beschouwing en de bijbehorende bijlagen historische beteekenis, omdat zij de gelegenheid geven door een vergelijkende studie van de Engelsche en Boerenlezing een juiste voorstelling van den werkelijken loop der gebeurtenissen te scheppen.

De vredesonderhandelingen, welke in het laatst van Februari tusschen BOTHA en KITCHENER gevoerd zijn, hebben dagen lang de wereld in spanning gehouden — niet het minst Engeland zelf. Wij hebben daarom groote reden tot erkentelijkheid aan BOTHANICUS — wien bijzondere redenen noopten een trouwens niet al te ondoorgrondelijken schuilnaam te kiezen — dat hij ons in de gelegenheid heeft gesteld onderstaande belangwekkende beschrijving met de in de bijlagen vervatte officieele omzendbrieven van den Transvaalschen commandant-generaal ter kennisse onzer lezers te brengen.

**DE ONDERHANDELINGEN VAN LORD KITCHENER EN
LOUIS BOTHA, ZOOALS DE COMMANDANT-GENERAAL MIJ
DEZE GEBEURTENIS VERTELD HEEFT**

DOOR
B. OT H. ANICUS.

Reeds in Juli 1900 liet Lord ROBERTS aan den commandant-generaal LOUIS BOTHA weten, dat hij een samenkomst voorsloeg ten einde te overleggen op welke voorwaarden de oorlog kon beëindigd worden. BOTHA antwoordde, dat de onafhankelijkheid der republieken de *conditio sine qua non* was van alle vredesvoorstellen en toen Lord ROBERTS berichtte, dat Engeland nimmer de onafhankelijkheid kon teruggeven, maar bereid was overigens gunstige voorwaarden aan te bieden, hernam BOTHA, dat in dit geval eene samenkomst nutteloos was.

In Januari 1901 richtte mevr. L. BOTHA—EMMETT zich tot de Engelsche autoriteiten te Pretoria met verzoek haar toestemming te verleen om haren echtgenoot op te zoeken. Haar hoofddoel was om zich financieelen bijstand te verschaffen; immers vóór de inbezitneming van Pretoria had BOTHA aan zijne vrouw een som gelds benevens eene formeele machtiging ter hand gesteld om gelden van zijne deposito-rekening op een der banken te trekken; daarop vertrouwend, was mevr. BOTHA met de gewone Afrikaansche gastvrijheid hare minder bedeelde vriendinnen te hulp gekomen. Toen echter de contante gelden gebruikt waren, — waartoe de zeer hooge oorlogsprijzen na de Britsche occupatie vlijtig medewerkten — werd haar geweigerd geld uit de bank te trekken Door dezen maatregel zijn volgens mevr. BOTHA een aantal vrouwen van niet-wapenafleggers zwaar getroffen.

Toen nu mevr. BOTHA persoonlijk aanzoek deed om haar pas, werd haar gevraagd, of zij voornemens was

haren echtgenoot op het nuttelooze van verderen tegenstand te wijzen en bij hem aan te dringen den strijd op te geven. Dit weigerde zij beslist, waarop de verlangde toestemming geweigerd werd. Zeg aan Lord KITCHENER, antwoordde zij, dat ik met of zonder verlof ga; ik wil mijn man zien en zal mij door niemand laten weerhouden.

De zaak kwam Lord KITCHENER ter oore, die terstond een zijner stafofficieren zond om aan mevr BOTHA zijn leedwezen te betuigen en haar te verzoeken om een onderhoud. ¹⁾

Lord KITCHENER was, gelijk reeds vroeger, jegens mevr. BOTHA zeer voorkomend en gaf haar de verlangde pas; wegens de krijgsoperaties van generaal FRENCH moest zij van Pretoria over Standerton reizen; tevens verzocht Lord KITCHENER haar om aan den commandant-generaal mede te deelen, dat Lord KITCHENER hem tot een mondeling onderhoud uitnoodigde.

Mevr. BOTHA werd te Standerton van rijtuig en paarden voorzien, reisde naar Wakkerstroom en ondervond alle hulp van de Engelsche generaals, die onder opperbevel van generaal FRENCH bezig waren met den concentreerenden veldtocht over het z. g. Hoogeveld.

Doordat het den Engelschen merkwaardigerwijze onbekend was, dat LOUIS BOTHA reeds achter, in stede van vóór de Engelsche operatielijn was, werd mevr. BOTHA aanvankelijk in de richting van Piet Retief gezonden, en eerst toen de Engelschen hun misverstand gewaar werden, deelde men haar mede, dat zij meer kans had haren echtgenoot ten W. van Klipstapel (tusschen Ermelo en Carolina) te vinden.

Als gevolg van hare ontmoeting met den commandant-generaal reisde deze, nu zijn commando's in veiligheid

¹⁾ Ook hier heeft eene besliste houding eene goede uitwerking gehad, gelijk wij gedurende dezen oorlog zoovele malen hebben ondervonden; deze eer moet men den Engelschen geven, dat zij in zulke gevallen het niet beneden hunne waardigheid achten terug te komen van eenmaal genomen besluiten of gegeven orders, wanneer de hoffelijkheid niet uit 't oog wordt verloren.

waren, terstond naar de regeering der Z. A. R., die toenmaals sinds maanden bij Tantesberg (ten N.W. van Botha's Berg) gevestigd was. Er werd in een zitting van den Uitvoerenden Raad besloten, dat de commandant-generaal gevolg zoude geven aan het verzoek van Lord KITCHENER; na eene briefwisseling werd de samenkomst op den 28sten Februari 'smorgens te Middelburg bepaald. De heer VAN VELDEN, secretaris van den wn. staats-president SCHALK BURGER en de heer DE WET, militair secretaris van den commandant-generaal, zouden hem vergezellen; de beste paarden in 't generaalskamp werden uitgezocht en voor een van BOTHA's paarden, een witten hengst, werd zelfs een stuk zeep — zeldzaam weelde-artikel in dezen tijd — opgeofferd om „goed voor den dag te komen”. Op een half uur afstands rijden van het dorp werd BOTHA door een sterk escorte als eere-wacht, onder bevel van een officier van den generalen staf opgewacht en met militair eerbetoon ontvangen. Aanvankelijk stapvoets rijdende, vroeg de officier of Botha galop wilde rijden; terstond gaf hij zijn paard de sporen en weldra reed het kleine gezelschap zoo snel, dat bij het dorp gekomen de eere-wacht verre achter bleek te zijn, tot niet geringe vroolijkheid der Engelschen en een greintje heimelijke tevredenheid van Botha!

Aan het hoofdkwartier aangekomen, stond de generale staf „en haie” geschaard en kwam Lord KITCHENER door den tuin BOTHA te gemoet; hem onder den arm nemende, begon hij onmiddellijk het gesprek over den oorlog en de toekomst daarvan en leidde hij hem in eene kamer, waar zij het gesprek voortzetten. Terstond stelde BOTHA voor zijne secretarissen binnen te roepen ten einde stenographische aantekeningen te houden; KITCHENER vond dit zijnerzijds niet noodig, maar had geen bezwaar, wanneer BOTHA zijne reisgenooten binnen riep; intusschen zette hij het gesprek onverdroten voort en toen BOTHA nog tweemaal op zijn verzoek terug kwam en KITCHENER

telkens zeide dat hij er niets tegen had, middelerwijl echter doorpraatte, stond BOTHA op om zelf VAN VELDEN en DE WET te halen; KITCHENER begreep den wenk, verontschuldigde zich en riep de secretarissen binnen; van Engelsche zijde was echter niemand behalve Lord KITCHENER tegenwoordig.

Achtereenvolgens kwamen ter sprake: de kwestie van de onafhankelijkheid der republieken, het toekomstig bestuur daarvan, de oorlogskosten, schadevergoedingen enz., de behandeling der vrouwen en ambulances, de houding der Kaffers enz.

BOTHA stelde voorop, dat de onafhankelijkheid der republieken de hoofdvoorwaarde van een compromis moest zijn en waarom; KITCHENER verklaarde dat de Engelsche regeering hierin nimmer kon of wilde toestemmen, voorloopig het militaire bestuur wenschte te handhaven om na afloop der vijandelijkheden zoo spoedig doenlijk een kroonkoloniebestuur daarvoor in de plaats te stellen en eerst later een vertegenwoordigend element in de regeering te brengen.

KITCHENER deelde mede dat Sir ALFRED MILNER tot gouverneur was benoemd (wat BOTHA reeds uit buitgemaakte dagbladen wist); dat het goed zoude zijn, als BOTHA ook Sir ALFRED eens ontmoette; BOTHA antwoordde, dat hij Sir ALFRED MILNER niet wenschte te ontmoeten. „Why not, he is such a nice man”, zeide KITCHENER, waarop BOTHA antwoordde: 't Mag waar zijn, maar *ik* wil met Sir ALFRED niets te doen hebben.

KITCHENER: Ja, maar dat komt, omdat ge hem niet kent; wanneer ge eenmaal kennis hebt gemaakt, zult ge anders oordeelen.

BOTHA: „Nee, Excellentie, ik ben te goed bekend met de waarheid van de geschiedenis van Zuid-Afrika in de laatste jaren en bezit, ook als lid van den Volksraad, wellicht meer wetenschap dan gij omtrent de persoonlijke daden en inzichten van Sir ALFRED MILNER; op grond

daarvan heb ik, evenals alle Afrikaanders, alle vertrouwen in dien man verloren, die meer dan eenig ander heeft medegewerkt tot het kwaad dat ons de laatste jaren is overkomen."

In den loop van het gesprek dat zich nu ontwikkelde, zette BOTHA aan dit oordeel kracht bij en uitte hij zijn verbazing over het gemis aan politieken tact tengevolge waarvan zulk een man als hoogste vertegenwoordiger van het Britsche gezag naar Pretoria was gezonden, de man die alleen haat en tweedracht had gezaaid, terwijl belang en bedoeling der Britsche politiek medebracht de twee rassen te verzoenen. ¹⁾

Sprekende over de behandeling der vrouwen van burgers, die nog in 't veld staan, somde BOTHA alle zijne klachten op, deze met feiten en data stavende; telkens wanneer KITCHENER in het nauw gedreven werd, ook bij andere punten, die ter sprake kwamen, redde hij er zich uit, door een onderzoek te beloven of te verklaren, dat het niet op zijne orders was geschied. Feitelijk ligt dus hierin de erkenning, dat veel onnoodig onrecht is begaan.

„Jawel, zeide BOTHA, onlangs hebt gij mij ook verklaard, dat de order luidde: geen vrouwen en kinderen medevoeren, wanneer er geen behoorlijke vervoermiddelen beschikbaar zijn, en toch zijn nu onlangs weder een groot aantal vrouwen en kinderen op open wagens gepakt, zonder bescherming tegen de regens en de zonnehitte, zonder voldoende voedsel voor de zieken, ouden van dagen en zuigelingen; ook nu werden de vrouwen ruw behandeld door de vele kleurlingen, die de Engelsche colonnes ver-

¹⁾ Nu CHAMBERLAIN van dezen sterken afkeer van BOTHA tegen Sir ALFRED in het Britsche Parlement gewag heeft gemaakt, is het een ijdel pogen om het kortelings verleende verlof aan Sir ALFRED MILNER om zijn nieuwen post te verlaten, te willen verklaren uit gezondheidsredenen. Terecht heeft de Britsche regeering ingezien dat zijne aanwezigheid in Pretoria het einde van den oorlog zeker niet zal verhaasten.

gezellen en werd er geen acht geslagen op hunne klachten hierover. Overigens blijf ik protesteeren tegen het gewelddadig wegvoeren van niet-combattanten”.

KITCHENER beloofde een onderzoek (gelijk reeds zoo dikwerf beloofd werd) en verklaarde dat *hij geen kans zag om den oorlog tot een einde te brengen zonder de vrouwen en kinderen weg te voeren*, daar elk huis de rol van depot van voedingsmiddelen enz. vervulde.¹⁾

Wat het verbranden van huizen betreft, erkende LORD KITCHENER, dat dit in vele gevallen zonder eenige aanleiding geschied was; dat onverantwoordelijke officieren daarvan de schuld droegen.

„Maar Excellentie, dagelijks worden er nog tal van huizen verbrand!”, zeide BOTHA, eenige staaltjes opnemende. Ook dienaangaande beloofde KITCHENER een onderzoek.

Ook de behandeling der gezinnen in de vrouwenkampen kwam op 't tapijt; BOTHA beklagde zich over de groote kindersterfte, dat de vrouwen en kinderen van zwakke gezondheid niet in staat werden gesteld zich van het noodige te voorzien, dat zij niet toegelaten worden gelden uit de banken te trekken om zich meerder comfort te verschaffen, kortom dat zij geheel als krijgsgevangenen worden behandeld. (Ook de Engelsch gezinde bladen beschouwen deze ongelukkigen niet anders).

KITCHENER vroeg, waarom BOTHA en andere Boerengeneraals „zoo hard waren tegen de leden van het „Verzoeningscomité”; waarom hebt ge..... uit..... zoo hard ontvangen, ik heb hem leeren kennen en achten” zeide KITCHENER.

BOTHA antwoordde, dat hij dien man goed kende en

¹⁾ Deze cynische bekentenis heeft bij de Boeren groote verontwaardiging en geringe bewondering van de militaire macht van Engeland opgewekt. Algemeen is het gezegde tegenwoordig „Hulle vech immers nie-meer tegen die mans nie, hulle vech nou met ons zwakke vrouw-mense.”

vertelde zijn verleden; gedurende den oorlog heeft hij steeds geweigerd actieven dienst te verrichten en zich schuil gehouden in voordeelige oorlogsbaantjes, terwijl hij de eerste gelegenheid aangreep om de wapens neer te leggen. „Het is mogelijk, dat *gij* hem respecteert, *ik* niet” zeide BOTHA en KITCHENER weer: „Nu ik dit weet, kan ik dien man evenmin achting toedragen.”

BOTHA: „Wat denkt gij van zulk een man, die een der ijverigste voorstanders van den oorlog was, terwijl ik mij voortdurend daartegen heb verzet; en nu is hij het werktuig van u en wordt uitgezonden om mijn burgers om te praten. De man is eenvoudig een verrader en gij, Lord KITCHENER, zult mij nimmer kunnen dwingen met verraders te onderhandelen over vrede.”¹⁾

KITCHENER was 't blijkbaar innerlijk met BOTHA eens; hij zweeg verder over dit punt. Trouwens gedurende het geheele gesprek was KITCHENER rondborstig en rechtuit, wat BOTHA zeer beviel; BOTHA's indruk van KITCHENER was: op en top een soldaat, maar geen man

¹⁾ BOTHA zoowel als zijne burgers hebben zich herhaaldelijk geërgerd dat Lord ROBERTS en Lord KITCHENER telken male gebruik maakten van de diensten van dergelijke individuen, die als leden van Verzoeningscomités door de Engelschen van paard en zadel werden voorzien en zich belastten met het verspreiden van Engelsche proclamaties, met het houden van vrede-meetings enz.; men zie ook het rondborstige antwoord van BOTHA op den brief door een Heidelbergsch comité van „wapenafleggers” aan hem gericht.

BOTHA schrijft, dat hij het beneden zijne waardigheid acht over vrede te onderhandelen met lage landverraders, die zich in dezen oorlog verrijkt hebben ten koste der burgers, terwijl zoovele broeders hun leven voor de onafhankelijkheid van het land lieten en hun geheelen eigendom daarvoor opofferden. De brief was o. a. onder teekend door JANSE VAN RENSBURG, A. P. J. CRONJÉ, A. J. BOSHOFF, F. WEPENER, A. J. DERCKSEN, T. J. ROOS, B. C. BEZUIDENHOUT, (deze diende in Februari aan eene Engelsche colonne tot gids!), O. C. WEEBER, P. F. ZUDERBERG enz. De rol die de meeste onder teekenaars gedurende den oorlog hebben vervuld, is bekend aan ieder, die op de hoogte is van de geschiedenis van 't laatste jaar.

van politiek, waarvan hij slecht op de hoogte was (KITCHENER wist bijv. niet, dat er een kleurlingenquaestie in de Kaapkolonie bestond, evenmin dat volgens de wetten der republieken niemand eigen rechter tegen Kaffers mag spelen, al moge deze wet, evenals alle overtreden worden). Dit blijkt ook uit de verschillende „correcties”, die Sir ALFRED MILNER en CHAMBERLAIN in KITCHENER'S voorstellen brachten en uit CHAMBERLAIN'S uitlatingen in het Lagerhuis.

Verder beklagde BOTHA er zich over het uitgebreide gebruik van gewapende Kaffers als spionnen, verkenners enz., en wees hij op het overwegend belang der blanke rassen om de kleurlingen buiten de quaestie te houden; de Boeren hebben zich getrouw aan dit beginsel gehouden. (Toen in Augustus 1900 een der machtigste Kafferopperhoofden aanzienlijke vrijwillige hulp tegen de Engelschen aanbood, heeft president KRUGER dit aanbod van de hand gewezen). KITCHENER erkende rondweg, dat op zijn bevel Kaffers gewapend en gebruikt werden voor krijgsdoel-einden; wegens de onbekendheid met het land was hij daartoe verplicht, waarop BOTHA antwoordde, dat de Britsche troepen thans lang genoeg in het land waren om zich voldoende terreinkennis te hebben eigen gemaakt. Ook over het onverantwoordelijke opstoken der Swazies in Februari, waaraan de moord van een aantal vluchtelingen en vrouwen te wijten was, drukte BOTHA zijn misnoegen uit.

Over de andere punten, die besproken werden, werpt de circulaire van BOTHA en zijn opmerkingen voldoende licht.

Na afloop van het onderhoud eindigde de samenkomst met een voortreffelijken lunch, aangename afwisseling met de mais-pap-en-vleesch-maaltijden, waarmede BOTHA het evenals de minste zijner burgers sinds lang stellen moet. Ten slotte werd den commandant-generaal met hetzelfde eerbetoon uitgeleide gedaan als bij zijne aankomst.

Het kan niet anders, of deze persoonlijke ontmoeting moet een aangename indruk bij Lord KITCHENER hebben achtergelaten, die thans voor het eerst zijn tegenstander aanschouwde.

De kloeke krijgsmansgestalte van LOUIS BOTHA, de intelligente kop met het hooge, gewelfde voorhoofd en de peinzende schrandere blauwe oogen, zijn beschaafde manieren hebben het vertrouwen, de sympathie van bijkans ieder die met hem in nauwere aanraking kwam, stormenderhand ingenomen.

Met het oog op de dwaze vertelsels, die in de Europeesche pers de ronde hebben gedaan, is het wellicht nuttig uitdrukkelijk te verklaren:

1°. *dat de samenkomst op verzoek van Lord KITCHENER geschiedde.*

2°. behalve de hieronder medegedeelde correspondentie hebben geen verdere onderhandelingen hoegenaamd plaats gehad.

De zoogenaamde tweede ontmoeting op Kanonkop is een verzinsel.

3°. Er is nooit wapenstilstand geweest.

4°. BOTHA heeft nimmer aan overgave gedacht en dit duidelijk aan KITCHENER te kennen gegeven; ten overvloede blijkt dit zeer sterk uit alle mededeelingen, brieven en telegrammen van BOTHA.

5°. Behalve de regeering der Z. A. R. en alle hoofd-officieren, die terstond na de ontvangst van de schriftelijke vredesvoorstellen naar Ermelo werden opgeroepen en zich geheel aansloten bij de inzichten van den commandant-generaal, bleken ook DE WET en president STEYN van dezelfde meening, zooals blijkt uit het volgende officieele rapport:

RAPPORT van 2 April 1901 van den
Commandant-Generaal.

Generaalskamp te velde.

Aan Generaal SPRUYT te velde:

Ik ben Zaterdag 30 Maart veilig uit O. V. S. teruggekeerd na hoofdcommandant DE WET te Vrede te hebben ontmoet. Ter informatie van het publiek dient, dat ik met hoofdcommandant DE WET slechts heb besproken toekomstige operatieplannen en *niet* de quaestie van het sluiten van den oorlog; zooals ik versta, is er een gerucht daaromtrent onder het publiek; bij het publiceeren van de correspondentie met Lord KITCHENER gaf ik echter duidelijk te kennen, dat op zulke voorwaarden het sluiten van den oorlog absoluut onmogelijk is. Ik mag bijvoegen dat hoofdcommandant DE WET zich geheel vereenigt met mijn antwoord aan Lord KITCHENER."

Verreweg de meeste burgers — en ik sprak behalve de verschillende generaals, commandanten en veldcornetten een groot aantal burgers in de districten Ermelo, Bethal, Carolina, Standerton, Heidelberg, Boksburg en Pretoria — achtten geen ander antwoord mogelijk. Zullen op den duur door den drang der omstandigheden de Boeren gedwongen worden den strijd op te geven, dan lijdt het geen twijfel of zij zullen zich eenvoudig man voor man overgeven zonder voorwaarden te bedingen.

De voorwaarden, die Engeland kan of wil aanbieden, geven geen voordeel hoegenaamd, gelijk BOTHA terecht opmerkt. Bovendien ontgaan zij door deze gedragslijn

het verwijt van rebellie, wanneer zij in nadere of verre toekomst de eerste geschikte gelegenheid daartoe aanvatten; de haat van den Afrikaander tegen Engeland, langen tijd gedurende den oorlog latent, daarna langzaam ontwaakt en gaandeweg in felheid toegenomen, is thans te diep geworteld om de eindrekening te kunnen sluiten: de visie van onrecht en wreedheid heeft hen te scherp, te pijnlijk en te lang voor oogen gestaan om in korten tijd te verflauwen.

BIJLAGE I.**CIRCULAIRE** van den Transvaalschen Commandant-Generaal **LOUIS BOTHA** aan zijne burgers.

Ter informatie van alle officieren en burgers dient, dat ik verleden maand bericht van Lord KITCHENER ontving, dat hij begeerig was mij te ontmoeten om te zien of wij door eene wederzijdsche bespreking niet termen konden vinden, waaronder deze oorlog tot een einde kon gebracht worden. Na raadpleging hierover met de regeering werd besloten, dat ik Lord KITCHENER zou ontmoeten om hem en de geheele wereld te toonen, dat wij maar niet hardkoppig dezen bloedigen strijd voortzetten, maar even genegen zijn denzelfden ten einde te brengen, indien ons goed recht niet door de Britsche regeering wordt geschonden. De ontmoeting had plaats te Middelburg op 28 Februari j.l. Ik deelde Lord KITCHENER mede, dat wij vechten alleen voor onze onafhankelijkheid, welke nooit door ons volk zou worden opgegeven en wees hem er op, dat deze oorlog voortspruit nog uit het onrecht ons volk aangedaan door de onrechtvaardige annexatie van 1877, welk onrecht later in 1881, hoewel door de Britsche regeering ingezien, niet geheel door haar werd hersteld, doordien onze onafhankelijkheid ons niet ten volle werd terug gegeven. Hierop zeide Lord KITCHENER, dat de Britsche regeering nooit de onafhankelijkheid van de republieken zou toelaten. Hierop hadden verscheidene discussies plaats, totdat Lord KITCHENER zeide, dat hij later na raadpleging met zijne regeering een schriftelijk voorstel aan mij zou zenden. Hij vroeg mij tevens, indien dit voorstel voor mijne regeering aanneembaar was, maar de O. V. S. regeering er niet mede instemde, of wij dan van onzen kant zouden ophouden te vechten, waarop ik hem antwoordde: Neen, wij hebben

tezamen dezen oorlog begonnen en wij zullen hem tezamen beëindigen. Na deze bespreking werden ook verscheidene andere zaken besproken. Op de kwestie van het afnemen van ambulances werd overeengekomen, dat wij in 't vervolg van weerszijden ambulances en dokters hunne plichten in termen der conventie van Genève zouden laten nakomen; in zake medicijnen beloofde Lord KITCHENER op ontvangst van eene lijst door mij te worden ingezonden, ons de noodige medicijnen te verschaffen. Ik bracht ook de kwestie van het wegvoeren en mishandelen van onze families ter sprake; na discussie zeide hij, dat voor de families goed wordt gezorgd. Hij had instructies gegeven dat voor hen voor behoorlijk transport moet worden gezorgd en indien geen voldoende transport aanwezig, moesten families niet vervoerd worden en hij zou mijne klacht over de mishandelende wegvoering onderzoeken. Hij zeide, dat hij de families moest wegvoeren, omdat anders, zooals hij beweerde, elke boerenplaats een commissariaat voor de burgers was en omdat dit de eenigste wijze was, die hij zag om den oorlog te beëindigen. Ik protesteerde ook ten sterkste tegen de wijze waarop kaffers door hem worden gebruikt, als verkenners bij hunne kampen en anderszins. Hij erkende, dat kaffers door hem werden gebruikt als verkenners, zooals hij beweerde wegens onbekendheid met het land, doch hij beloofde ook naar de gruwelen door deze kaffers gepleegd, onderzoek in te stellen. Op een vraag van mij werd door Lord KITCHENER medegedeeld, dat onze burgers, die wapenen bij de Portugeezen hebben afgelegd, allen naar Portugal zijn vervoerd geworden. Ook deelde hij mij mede, dat pas door hem een kabeltelegram aan mevr. KRUGER was afgeleverd van Z.H.Ed. pres. KRUGER, waaruit bleek, dat Z.H.Ed. heel gezond was en een succesvolle operatie aan zijn eene oog had ondergaan en ook het andere wilde laten opereeren. Ik keerde dienzelfden dag van Middelburg terug en ontving later den volgenden brief:

(VERTALING.)

*Pretoria, 7 Maart 1901.**Hoogedele Heer!*

Met betrekking tot ons gesprek te Middelburg op 28 Febr. heb ik de eer u te berichten, dat in geval van een algeheele en algemeene staking van vijandelijkheden en de overgave van alle geweren, ammunitie, kanonnen en andere krijgstoerusting in de handen van de burgers of in de Gouverneméntsdepots of elders, Z. M.'s Gouvernement bereid is de volgende maatregelen te nemen:

Z. M.'s Gouvernement zal onmiddellijk eene amnestie toestaan in de Transvaal en de Oranje Rivier Kolonie voor alle bona-fide oorlogsdaden bedreven gedurende de recente vijandelijkheden.

Britsche onderdanen uit de Kaapkolonie en Natal zullen niet gedwongen worden naar deze kolonies terug te keeren, doch indien zij dit doen, zullen zij zich moeten onderwerpen aan de wetten van die kolonies, die speciaal gepasseerd zijn om in de omstandigheden te voorzien, die uit den tegenwoordigen oorlog voortspruiten. Het is U ongetwijfeld bekend, dat de speciale wet in de Kaapkolonie de gewone straffen voor hoogverraad in het tegenwoordige geval zeer heeft verzacht.

Alle krijgsgesvangenen nu te St. Helena, Ceylon of elders, zoowel burgers als kolonisten, zullen in geval van eene volledige overgave teruggebracht worden naar hun land zoo spoedig als voorziening kan gemaakt worden voor hun transport.

Zoo spoedig als mogelijk zal blijken, zal de militaire administratie vervangen worden door eene burgerlijke in

den vorm van een Kroonkolonie-gouvernement. Derhalve zullen er in de eerste instantie in elk der nieuwe kolonies een gouverneur en een Uitvoerende Raad, gevormd uit de hoogste staatsambtenaren, worden samengesteld, en een Wetgevende Raad, bestaande uit een zeker aantal officieele leden, waaraan een genomineerd en non-officieel element zal worden toegevoegd. Het is echter het verlangen van Z. M. gouvernement om zoodra de omstandigheden het toelaten een vertegenwoordigend element in te voeren en uiteindelijk aan de nieuwe kolonies het voorrecht van zelfregeering toe te staan. Verder zal bij het eindigen der vijandelijkheden een Hooggerechtshof worden samengesteld in elk der nieuwe kolonies om de wetten des lands uit te voeren en dit Hof zal onafhankelijk zijn van den Uitvoerenden Raad. Kerkelijke eigendommen, publieke en weesfondsen zullen geëerbiedigd worden.

De Engelsche en de Hollandsche taal zullen beiden gebruikt worden en geleerd in de publieke scholen, waar de ouders der kinderen het verlangen en zullen toegestaan worden in de gerechtshoven.

Wat betreft de schulden van de gewezen republikeinsche regeeringen kan Z. M. gouvernement geen verplichtingen op zich nemen. Het zal echter als een daad van gunst een som gelds, een £ 1,000,000 niet te boven gaande, opzijde zetten om aan de inwoners van de Transvaal en de Oranjerivierkolonie terug te betalen voor goederen van hen gerekwireerd door de gewezen republikeinsche regeeringen of na de annexatie door commandanten in het veld, die macht hebben zulke requisities te inforceeren. Zulke eischen zullen echter moeten bewezen worden tot satisfactie van rechters of een rechterlijke commissie, aangesteld door het gouvernement om deze te onderzoeken en te schatten, en indien zij het bedrag van een millioen £ te boven gaan, zullen zij pro rata verminderd moeten worden. Ik wensch ook UHed. te informeeren, dat het nieuwe gouvernement onmiddellijk stappen zal nemen, in con-

sideratie om bij wijze van leening de bewoners van plaatsen, die den eed van getrouwheid zullen nemen, bij te staan om eenig verlies te herstellen, veroorzaakt door het vernielen van gebouwen of verlies van eigendom gedurende den oorlog en verder dat geen speciale oorlogsbelasting op boerenplaatsen zal worden geheven om de oorlogskosten te dekken.

Indien burgers vuurwapens voor eigen veiligheid zullen noodig hebben, zullen deze hun bij licentie worden toegestaan en na behoorlijke registratie onder voorwaarde dat zij den eed van getrouwheid afleggen. Licenties zullen ook worden uitgegeven voor jachtgeweren, hagelgeweren enz., maar militaire vuurwapens zullen alleen voor doeleinden van bescherming worden toegestaan. Wat betreft de uitbreiding van stemrecht aan kaffers in de Transvaal en de Oranjerivierkolonie, is het niet de bedoeling van Z. M. Gouvernement zulk stemrecht te geven vóór vertegenwoordigend Gouvernement is toegestaan aan deze kolonies, en — indien het dan verleend wordt — zal het zóó beperkt worden dat de billijke overmacht van het blanke ras wordt verzekerd. De wettelijke positie van kleurlingen zal echter gelijk zijn aan die, welke zij in de Kaapkolonie houden.

Ten slotte moet ik UHed. melden, dat indien de nu aangeboden termen niet aangenomen worden, na een redelijken tijd voor overweging, zij beschouwd moeten worden als gecancelleerd.

Ik heb de eer te zijn

UHed. Dw. Dr.

KITCHENER,

*Generaal, Opperbevelhebber van
de Britsche troepen in Z.A.*

Hierop werd het volgende antwoord door mij gezonden:

Commandant-Generaals-kamp, 15 Maart 1901.

Excellentie!

Ik heb de eer ontvangst te erkennen van Uwer Excellentie's brief d.d. 7 dezer, vermeldende, welke maatregelen Uwer Exc. regeering bereid is te nemen, in geval van een algemeene en algeheele staking der vijandelikheden. Ik heb mijne regeering met Uwer Excellentie's brief in kennis gesteld, doch na de wederzijdsche wisseling van gedachten in ons onderhoud te Middelburg op 28 Febr. j.l, zal het Uwe Excellentie zekerlijk niet verwonderen, dat ik geen vrijmoedigheid heb gevonden de termen van gemelden brief aan de ernstige consideratie mijner regeering aan te bevelen. Ik mag nog bijvoegen, dat mijne regeering en mijne hier zijnde hoofdofficieren zich geheel met mijne zienswijze vereenigen.

Ik heb de eer te zijn,

Uwer Excellentie's Dw. Dr.,

w.g. LOUIS BOTHA,

Commandant-Generaal der Z. A. R.

Bij bovenstaande circulaire voegde BOTHA den volgenden treffenden brief aan de strijdende burgers:

BIJLAGE II.

Geachte Broeders!

De geest van Lord KITCHENER's brief maakt het voor u allen zeer duidelijk, dat de Britsche Regeering niets anders beoogt dan den ondergang van ons Afrikaansch volk, en het aannemen van de termen daarin vervat is voor ons absoluut buiten kwestie. Feitelijk bevat de brief niets meer, maar veel minder dan wat de Britsche Regeering verplicht zoude zijn te doen al zou de zaak ook met ons verkeerd loopen. Let op! dat zij ons een Wetgevenden Raad willen geven bestaande uit hare eigene ambtenaren en uit leden door haar zelve genomineerd. De stem van het volk wordt dus in het geheel niet erkend. Ook wordt voorgesteld, en dit nog als een gunst, om maar één miljoen £ beschikbaar te stellen ter dekking van onze staatsschulden, terwijl toch volgens algemeen rechterlijk advies, indien de zaak onverhoopt met ons verkeerd gaat, de Britsche Regeering verantwoordelijkheid moet dragen van alle staatsschulden en niet maar eenvoudig met de staatsbaten kan wegstappen. Onze burgers hebben reeds zwaar gevochten, maar hoe kan het ook anders, wanneer het bestaan van ons volk onrechtvaardiglijk wordt bedreigd. Het bloed en de tranen, die deze oorlog reeds hebben gekost zijn zwaar, maar het opgeven van ons land is dubbel zwaar.

Ik gevoel van harte met die burgers, wier families zijn weggevoerd. Laat dit toch niemand wanhopig maken, want die wanhopig wordt en den strijd opgeeft, doet

niet alleen onrecht aan zijn volk, maar werkt ook zijn eigen geloof van hem af.

Hoe dieper wij door den vijand gesmart worden, hoe vaster wij behooren te staan voor onze goede en rechtvaardige rechten.

Laat ons gelijk een Daniël in den leeuwenkuil ons geloof op God alleen slaan, want op Zijn tijd en Zijne wijze zal Hij ons zeker uitkomst geven.

LOUIS BOTHA,
Commandant-Generaal.

ERMELO, 15 Maart 1901.

Typ. en Lith. J. H. DE BUSSY, Amsterdam.